

Безсумнівно, такі цікаві й захопливі для дітей види роботи сприяють розвитку їхньої творчості та зацікавленості літературою як навчальним предметом, відтак підвищенню навчальної мотивації (а це надзвичайно важливо й актуально в наш час!) та успішності. Створення здобувачами освіти власного цифрового контенту сприяє розвитку комунікативних навичок, вмінню чітко і ясно висловлювати свої думки, приймати обґрунтовані рішення.

Отже, інтеграція медіаграмотності у процес вивчення літератури є необхідною умовою для формування всебічно розвиненої особистості. Вона дозволяє учням не тільки глибше розуміти літературні твори, а й розвивати критичне мислення, творчість та навички, необхідні для успішного життя в сучасному інформаційному суспільстві.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вембер В.П. Інформатизація освіти та проблеми впровадження педагогічних програмних засобів в навчальний процес. Інституційний репозиторій Київського столичного університету імені Бориса Грінченка. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/859/1/V_Vember_ITZN_3_IS.pdf (дата звернення: 22.01.2025).
2. Приходькіна Н.О. Розвиток медіаграмотності учнів: основні прийоми критичного аналізу медіатекстів. Digital Library NAES of Ukraine. URL: <https://surl.li/bdxvtq> (дата звернення: 24.01.2025).

Скоморовська Наталія Богданівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
кафедра теорії та методики навчання,
Івано-Франківський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти

ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ УМІНЬ ДЛЯ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ

Світ сьогодні – це інформація, що з’являється і поширюється з шаленою швидкістю, тому розвиток критичного мислення стає обов’язковим для кожної

людини. Цифрові технології, інтернет та медіа пропонують величезний потік даних, серед яких важко відрізнити достовірну інформацію від маніпуляцій, фейків чи дезінформації. Алгоритми соціальних мереж часто підсилюють поляризацію думок, показують користувачам ті точки зору, які вважають переконливими. Критичне мислення дає можливість поставити під сумнів та детально перевіряти різноманітні джерела, уникати маніпуляцій, використання емоційних аргументів, шукати факти та ухвалювати обґрунтовані рішення, розуміти складні системи, передбачати можливості сценарію розвитку подій і діяти стратегічно.

Про розвиток критичного мислення писали С. Терно, О. Пометун, П. Саух, С. Романова, О. Марченко, Б. Степанишин, С. Король, М. Чошанов, Н. Юліна, О. Іванова, О. Кочерга та інші. Так О. Пометун стверджує, що критичне мислення – це: а) мислення, яке сприяє формуванню здатності людини усвідомлювати власну позицію щодо певного питання, уміння знаходити нові ідеї, аналізувати події та критично їх оцінювати; б) нестандартне мислення, що ґрунтується на спроможності бачити та оцінювати альтернативи, пріоритети, визначати достовірність і доцільність фактів, явищ, подій; в) практичне мислення, яке на основі теоретичних знань дає можливість ухвалити необхідні рішення; г) рефлексивне мислення, спосіб корекції і виправлення людиною помилок, допущених у процесі її мислення, що перебуває у безперервному пошуку; д) багаторівневе та варіативне явище, що в ньому відображаються морально-етичні настанови, соціально-політичні риси, оцінний досвід, ціннісні орієнтири, знання людини, способи розумових і практичних дій; е) мислення, спрямоване на пошук стратегій вирішення життєвих і навчальних проблем, виявлення та оцінку альтернатив і пріоритетів, їх доцільності, визначення достовірності фактів, явищ, подій, розвитку його сприяють вміння і навички аналізу, синтезу, порівняння, зіставлення фактів, формулювання обґрунтованих висновків; є) мислення, в основі якого лежить здатність людини розрізняти цінність інформації, тобто відокремлювати потрібну інформацію від непотрібної. Воно спрямоване на опрацювання інформації за допомогою ефективних

мисленнєвих прийомів (аналізу, синтезу, порівняння, поєднання фактів тощо) та її оцінювання щодо джерела, досвіду, спостереження, правильного міркування і зібраних даних [1].

С. Терно розглядає критичне мислення як мислення усвідомлене, самостійне, рефлексивне, цілеспрямоване, обґрунтоване, контрольоване та самоорганізоване. На думку науковця, критичне мислення – це науковий підхід до розв’язування широкого кола життєвих та професійних проблем; процес контролю за перебігом загального та предметного мислення, їх вдосконалення. Воно складається з певних установок, які орієнтують дослідника на врахування контексту, повноту охоплення фактичної інформації тощо, а також із певних процедур, спрямованих на забезпечення логічної досконалості, фактичної обґрунтованості та цілісної доцільності міркувань. Важливими складниками цей науковець вважає схильність до сумнівів, самостійність та гнучкість (пошук нової інформації, нових прийомів пізнання та діяльності), пошук доказів, перевірку обґрунтованості здобутих знань [2, 3, 4].

У сфері освіти критичне мислення допомагає глибшому розумінню матеріалу, творчому підходу до навчання та адаптації до нових викликів. Для його розвитку словесник у своїй роботі має використовувати ті методи навчання, які передбачають формування ключових умінь здобувачів освіти. Це, перш за все, вміння всесторонньо аналізувати художній текст та додаткову літературу, самостійно визначати тему, головну думку, проблематику твору, виокремлювати ключові моменти, сюжетні лінії, характеризувати персонажів, шукати метафори, інші тропи, пояснювати їх роль у тексті. Школярі мають вміти відокремлювати факти від інтерпретацій або суб’єктивних оцінок, формувати та обґрунтовувати власну позицію, шукати в тексті аргументи на її підтвердження. Вони можуть створювати альтернативні варіанти розвитку сюжету, співвідносити художній твір з історичним, культурним або соціальним контекстом, порівнювати різні точки зору, аналізувати неоднозначні ситуації, описані в тексті, критично розглядати поведінку та вчинки персонажів, висловлювати свою думку щодо позиції автора, актуальності його твору.

Здобувачі освіти мають навчитися відповідати на різного рівня запитання, самостійно ставити запитання, використовувати їх для аналізу причинно-наслідкових зв'язків. Актуальною буде постановка глибоких і відкритих запитань, що спонукають до дискусії. Учителю потрібно формувати у школярів уміння застосовувати знання практично, проводити паралелі між подіями в літературному творі та сучасності, використовувати висновки з твору для аналізу реальних життєвих ситуацій, розробляти проєкти, що відображають критичний підхід до літератури. Важливо формувати вміння здобувачів освіти брати активну участь у діалозі, дискусії, вчити слухати інших, оцінювати їхні аргументи та висловлювати контраргументи, виробляти власну позицію.

Формування цих умінь у навчальний процес допоможе школярам не тільки детально аналізувати літературні твори, розуміти їх цінність та актуальність, а й мислити критично у повсякденному житті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Пометун О. Основи критичного мислення / Пометун О., Пилипчатіна Л., Сущенко І., Баранова І. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2010. 74 с.
2. Терно С. Розвиток критичного мислення старшокласників на уроках історії. *Зб. наук. праць Бердянського держ. пед. ун-тету (Педагогічні науки)*. 2008. С. 5–13. URL: <http://sites.znu.edu.ua/interactiv.edu.lab/125.ukr.html>
3. Терно С. Розвиток критичного мислення старшокласників у процесі навчання історії. Запоріжжя: Запорізький нац. ун-тет, 2011. 275 с. URL: <http://sites.znu.edu.ua/interactiv.edu.lab/125.ukr.html>.
4. Терно С. Світ критичного мислення: образ та мімікрія. *Історія в сучасній школі*. 2012. № 7– 8. С. 27–39.